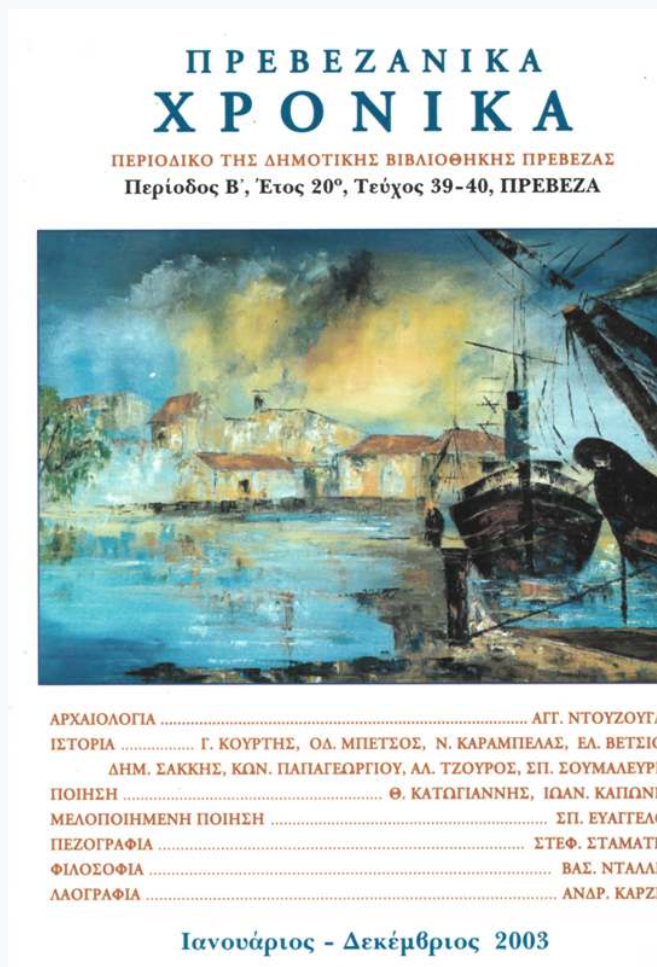

Πρεβεζάνικα Χρονικά

Αρ. 39-40 (2003)

ΠΡΕΒΕΖΑΝΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ, 39-40 (2003)

ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ Ο μήνας του τρύγου, της χαράς
και του κεφιοῦ

Ανδρέας Καρζής

doi: [10.12681/prch.29003](https://doi.org/10.12681/prch.29003)

Copyright © 2022, Ανδρέας Καρζής

Άδεια χρήσης [Creative Commons Αναφορά 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Καρζής Α. (2022). ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ Ο μήνας του τρύγου, της χαράς και του κεφιοῦ. *Πρεβεζάνικα Χρονικά*, (39-40), 233–237. <https://doi.org/10.12681/prch.29003>

ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ

Ο μήνας του τρύγου, της χαράς και του κεφιού

Του Ανδρέα Καρζή

*Μπαίνω μέσ' τ' αμπέλι σαν νοικοκυρά
να κι ο νοικοκύρης, πω 'ρχεται κοντά.
'Ελα νοικοκύρη να τρυγήσουμε
κόκκινα σταφύλια να πατήσουμε...*

Η αμπελοκαλλιέργεια είναι παράδοση πολλών αιώνων και οι αρχαίοι πρόγονοί μας γνώριζαν πολύ καλά ότι αυτό το «νέκταρ των θεών» προσφέρει ενέργεια, έχει θρεπτικά συστατικά, διεγείρει την όρεξη, συμβάλλει στην καλή χώνευση και δίνει ευεξία και κέφι.

Κατά τη μυθολογία, την αμπελοκαλλιέργεια τη δίδαξε ο Διόνυσος ή Βάκχος, ο θεός της γονιμότητας, της αμπέλου και του οίνου, ο οποίος λατρευόταν με λαμπρές γιορτές και στα αρχαία αγγεία παριστάνεται πάντοτε στεφανωμένος με αμπελόφυλλα και σταφύλια.

Ιστορία - Παράδοση

Ο Διόνυσος ή Βάκχος, όπως έλεγαν το θεό της χαράς και του ενθουσιασμού, ήρθε στον κόσμο με πολύ περίεργο τρόπο. Γιος του Δία και της Σεμέλης, η οποία ήταν θυγατέρα του Κάδμου, βασιλιά της Θήβας και με την οποία ο Δίας συζούσε παράνομα.

Όταν η Σεμέλη βρισκόταν σε κατάσταση εγκυμοσύνης χτυπήθηκε από κεραυνό και πέθανε. Αυτομάτως ο Δίας σχίζει την κοιλιά της Σεμέλης και βγάζει τον «καρπό του παράνομου έρωτά τους» και τον τοποθετεί μέσα στο μηρό του, αφού προηγουμένως τον έσκιζε.

Όταν συμπληρώθηκαν οι μέρες της κύησης, ο Δίας έβγαλε αμέσως από

το μπρό του το Διόνυσο και τον παρέδωσε στις νύμφες του όρους Νύσσης. Εκείνες τον ξάπλωσαν μέσα σε μια σπηλιά, που ήταν τριγυρισμένη με κληματαριές, κι εκεί μέσα μεγάλωσε.

Μια μέρα έτυχε να δοκιμάσει από τα σταφύλια της κληματαριάς που είχε η σπηλιά και μέθυσε από το χυμό. Ο Διόνυσος είχε στολίσει τα μαλλιά του με στεφάνι κληματαριάς και στο χέρι του κρατούσε μια κούπα γεμάτη κρασί. Από τότε οι θνητοί, πίνοντας κι αυτοί από το θεϊκό ποτό, ξεχνούσαν τις λύπες και τα βάσανά τους.

Το κρασί που έπιναν οι αρχαίοι δεν έμοιαζε διόλου με το κρασί που πίνουμε σήμερα. Οι αρχαίοι δεν ήξεραν την απόσταξη. Άφηναν λοιπόν το χυμό των σταφυλιών να γίνει μούστος και μέσα στο γλυκό εκείνο σιρόπι έριχναν αλεύρι ζυμωμένο με μέλι, λουλούδια κι ένα σωρί άλλα μυρωδικά. Τέτοιο κρασί έπιναν για πολλούς αιώνες οι άνθρωποι.

Ο οίνος στην Αγία Γραφή

Ο οίνος θεωρείται ως ένα από τα αρχαιότερα ποτά. Στην Παλαιά Διαθήκη αναφέρεται ότι μετά τον κατακλυσμό ο Νώε, ο οποίος θεωρείται ο πρώτος γεωργός, «εφύτευσε αμπελώνα και έπινε από τον οίνο και μέθυσε και γυμνώθηκε εν τω οίκω αυτού».

Ο οίνος μαζί με τον άρτο και το έλαιο θεωρούνταν και θεωρούνται σαν τα βασικότερα αγαθά της ζωής του ανθρώπου. Αναφέρεται επίσης ότι ο οίνος θεωρείται «αγαλλίασμα καρδίας και ευφροσύνη ψυχής». Γι' αυτό και στην Αγία Γραφή αναφέρεται πολλές φορές «έδωκας ευφροσύνην εις την καρδίαν μου», «από καρπού σίτου, οίνου και ελαίου αυτών επληθύνθησαν» και αλλού: «οίνος ευφραίνει καρδίαν ανθρώπου».

Επίσης ο οίνος είναι στοιχείο της Θείας Ευχαριστίας «μεταβαλλόμενος εις αίμα Κυρίου».

Στην Παλαιστίνη ο οίνος ήταν αρκετά γνωστός. Είναι δε γνωστό και το πρώτο θαύμα του Κυρίου, ο οποίος μετέβαλε «το ύδωρ εις οίνον» με την ευλογία του, στο γάμο στην Κανά της Γαλιλαίας.

Τέλος, κατά την τέλεση του γάμου, προσφέρεται στους νεόνυμφους από τον ιερέα οίνος από το ίδιο ποτήρι, που συμβολίζει την από κοινού συμμετοχή των νεονύμφων στις χαρές και τις λύπες που παρουσιάζει η ζωή.

Στα παλιά χρόνια

Τα χρόνια της Τουρκοκρατίας, όταν γλύκαιναν για καλά τα σταφύλια, ο ντραγάτης ειδοποιούσε τη «δημογεροντία» του χωριού, η οποία και αποφά-

σιζε για τη μέρα του τρύγου.

Η απόφαση παίρνονταν τρεις-τέσσερις μέρες νωρίτερα από τη μέρα του τρύγου, για να βρουν καιρό οι νοικοκυραίοι να ετοιμάσουν τις καλάθες, τα καλαθάκια, τους κάδους κι όλα τα χρειαζούμενα.

Από τη μέρα που αποφασίστηκε να τρυγήσουν, ως την ορισμένη ημερομηνία, απαγορεύονταν στους χωριανούς να πάνε στ' αμπέλια και να κόψουν σταφύλια. Μέχρι τότε μπορούσαν να πηγαίνουν μια φορά την εβδομάδα και να κόβουν ένα-δυο μικρά καλαθάκια. (Επαρχία Πωγωνίου)

Το Σεπτέμβριο μήνα, έτοιμα τα κεχριμπαρένια και μοσχομύριστα σταφύλια περιμένουν τους τρυγητάδες. Ο τρύγος ήταν ένα γλέντι, ένα σωστό πανηγύρι σε όλες τις περιοχές της Ελλάδας όπου υπήρχαν αμπέλια.

Στο πανηγύρι αυτό του τρύγου έπαιρναν μέρος μικροί και μεγάλοι με τραγούδια και φαγοπότι, που άρχιζε από τη συγκομιδή σταφυλιών στ' αμπέλι και συνεχιζόταν μέχρι το πατητήρι (λινό) με γέλια και χαρές.

Άρχιζαν από τα χαράματα... Το βράδυ τους έβρισκε όλους κουρασμένους, αλλά χαρούμενους. Μερικοί μέναν ως αργά τη νύχτα στ' αμπέλι κουβεντιάζοντας και τραγουδώντας κι αυτό για να το φυλάνε από τους διάφορους «περαστικούς» (τσομπαναραίους, τουρκόγυφτους κ.α.), που μπαίνανε και κλέβανε προκαλώντας ζημιές στα κλήματα.

Το πάτημα των σταφυλιών τότε γινόταν με τους πατητάδες (ξυπόλητοι άνδρες κυρίως) οι οποίοι έμπαιναν μέσα στο λινό (πατητήρι) και χορεύοντας, τραγουδώντας και γελώντας πατούσαν τα σταφύλια για να βγει ο χυμός του σταφυλιού, ο λεγόμενος μούστος, που θα μπει στα βαρέλια για να βράσει και να γίνει κρασί.

Ο οίνος στη Λαογραφία μας

Ο οίνος που, όπως είπαμε, κατέχει μια εξάισια θέση στη ζωή μας από αρχαιοτάτων χρόνων, είναι «πλούσιος» από παράδοση και στη λαογραφία μας. και είναι τόσα πολλά που έχουν γράψει γι' αυτόν, για τα καλά του αλλά και για τα κακά του...

Και πού δεν τον συναντάμε αλήθεια. Σε παροιμίες, ανιγμάτα, παραδόσεις, μυθικές ιστορίες, τραγούδια... Ακόμα τον συναντάμε στη μαγειρική (μαρινάδες, σάλτσες κ.λπ.), σε διάφορα γλυκίσματα (μουσταλευριά, πετιμέζι κ.α.). Και στις ταβέρνες και στα εστιατόρια, σε διάφορες ποικιλίες και χρώματα. Γλυκός, ημίγλυκος, ξηρός. Σε χαρές και λύπες.

Εκατοντάδες σελίδες θα μπορούσαμε να γράψουμε για τον οίνο, εμείς όμως θα περιοριστούμε σε μερικά μόνο αντιπροσωπευτικά παραδείγματα...

Παροιμίες - Αινίγματα - Αποφθέγματα κ.λπ.

Το κρασί δυναμώνει τον άνθρωπο και στεριώνει το γέροντα. Γι' αυτό και:

«Το κρασί το γέροντα τον κάνει παλικάρι»

Όλοι έχουν το κρασί στο τραπέζι τους, νερωμένο ή ανέρωτο, γιατί χαρίζει υγεία και ευεξία. Κι όπως λέει η παροιμία:

«Όσ' μίνις μι του ρο, του κρασί χουρίς νιρό
κι όσ' μίνις δίχους ρο, του κρασί μι του νιρό»

Σε διάφορα μέρη της Ελλάδας, κυρίως στα παραλιακά, ακούς να λένε:

«Τα μάτια του μεθυσμένου είναι τόσο υγρά, σα να τα βούτηξες στο κρασί»

Αλλού πάλι, όταν η νύφη κι ο γαμπρός εισέρχονται στη νέα κατοικία, στην εξώθυρα τοποθετούν ποτήρι γεμάτο κρασί με σκοπό να το πατήσουν οι νεόνυμφοι και να το σπάσουν, για να είναι «ο γάμος στέρεος».

Κάπου αλλού άκουσα το εξής ανέκδοτο για το παράπονο του σταφυλιού που το κόψανε από την κληματαριά και το έκαναν κρασί:

«Μ' έκοψες απ' τη μάνα μου, με πάτησες, μ' έβαλες στη φυλακή,
κι εγώ όταν με πιείς θα σου σπάσω την κεφαλή»

Κι ο λαός μας συνεχίζει:

«Από μεθυσμένο κι από μικρό παιδί μαθαίνεις την αλήθεια»

«Περισσότερους έπνιξε το κρασί παρά η θάλασσα»

«Αληθινό μεθύσι τον χαρακτήρα δείχνει»

«Το πρώτο φέρνει όρεξη, το δεύτερο ευθυμία, το τρίτο ζάλη-φούντωση,
το τέταρτο φλυαρία, το πέμπτο αναστάτωση, το έκτο αστυνομία»

«Κουφού καρμπάνα κι αν χτυπάς, στραβό κι αν θυμιατίζεις
και μεθυσμένο κι αν κερνάς, όλα χαμένα τάχεις»

Και ποιος αλήθεια δεν γνωρίζει ότι ο οίνος ευφραίνει αλλά και φονεύει;
Όπως λέει και το τραγούδι:

«Ο Μενούσης, ο Μπιρμπίλης κι ο Ρασούλ αγάς
σε κρασοπουλιό πηγαίναν, για να φαν, να πιούν

.....

ο Μενούσης μεθυσμένος, πάει την έσφαξε
το πρωί ξεμεθυσμένος, πάει την έκλαιγε...

Τέλος ας μη ξεχνάμε πως το κρασί και το μεθύσι είναι οι κύριοι αίτιοι για τους εκατοντάδες νεκρούς που θρηνούμε ετησίως από τα αυτοκινητικά δυ-

στυχήματα που συμβαίνουν στην πατρίδα μας. Γι' αυτό και πρέπει να ισχύει εδώ το αρχαίο ρητό, που λέει: «Παν μέτρον άριστον». Αλλά και όταν οδηγούμε, καλό θα είναι να το αποφεύγουμε, όπως ο διάβολος το λιβάνι...

«Ανεβαίνω στη συκιά και πατώ στην καρυδιά,
πίνω το γλυκό κρασί με την κούπα τη χρυσή
και φωνάζω κούι-κούι και κανένas δε μ' ακούει»

«Μεθύσι, τρόπος γουρουνιού, μυαλό κοκόρου δίνει»

«Ο τρελός είδε το μεθυσμένο και φοβήθηκε»

«Δεν πίνουν Τούρκοι το κρασί, το πίνουν οι Ρωμαίοι, (Ρωμιοί)
το πίνει και η φτωχολογιά, να λησμονούν τα χρέη»

«Μάης άβρεχτος, μούστος άσωτος»

«Άλλοι σκάβουν και κλαδεύουν, κι άλλοι πίνουν και μεθάνε»

«Λάκο-λάκο πήγαινα κι έβρισκα μια πέρδικα
τα φτερά της έτρωγα, το κορμί της πέταγα» (το σταφύλι)

«Άσχημη μάνα, όμορφο παιδί και τρελό αγρόνι»
(το αμπέλι, τα κλήματα και το κρασί)

«Άσπρος γαμπρός, κόκκινη νύφη, πέντε την κρατούν
κι ένας τη ξεπεζεύει» (το σταφύλι, τα δάχτυλα του χεριού, το στόμα)

«Μια γελάδα κοκαλιάρα με την τρύπα μες τη ράχη» (βαρέλα)

«Σταφύλι μου και μοσχόσταφυλο, της άνοιξης το τριαντάφυλλο.
Έλα μωρή, δεν έρχομαι, είμαι μικρή κι αντρέπομαι»

«Πες μου κόρη, πού κοιμάσαι, κι από μένα μη φοβάσαι.
Μες τ' αμπέλι μου κοιμάμαι, κι από σένα δε φοβάμαι»

«Με τούτ' την ασημόκουπα θέλω να πιω πεντέξι
κι αν δε μεθύσω, κόρη μου, κέρνα με όσο να φέξει»

«Εγώ κρασί δεν έπινα, ρακί για να μεθύσω,
τώρα τα πίνω και τα δυο, για να σ' αλησμονήσω»

«Όλοι αγαπούνε το κρασί και 'γώ αγαπώ το μέλι,
όλοι αγαπούνε λεύτερες και 'γώ μια παντρεμένη»

Σήμερα, δυστυχώς, ο οδοστρωτήρας της μοντέρνας τεχνολογίας έχει αλλάξει τον τρόπο αμπελοκαλλιέργειας και οινοπαραγωγής, κι έτσι το πανηγύρι του τρύγου σε μεγάλες αμπελοκαλλιέργειες αποτελεί παρελθόν.